

Találkozó évfordulók

Emlékezés Hoffmann Adolfra és dr. Margócsy Józsefre

Hoffmann Adolf 1848/49-es honvédhadnagy és nyíregyházi kereskedő sosem találkozott a szintén nyíregyházi pedagógus-irodalomtörténész-helytörténész Margócsy Józseffel, hiszen pár év híján száz esztendő választotta el őket. A különböző évszázadokban eltöltött, tartalmas, hosszú élet után már mindketten pihennek. Egyikük a zsidó, másikuk a keresztény temetőben. Az utókor emlékezete azonban nem ismer időbeli korlátokat. E két nagyszerű ember most ebben az írásban mégis találkozik: annál is inkább, mert évfordulóik kapcsán illik róluk megemlékezni, és mert mindkettejükhöz valamilyen szempontból érzelmi szálak kötnek.

2016. június 19-én először vettem részt a nyíregyházi zsidó temetőben tartott holokausztmegemlékezésen, s először hallottam Nógrádi Gergely operaénekes-kántort énekelni. Csodálatos zengésű hangja betöltötte a teret, eljutott az ott lévők szívéig, lelkéig, és bevallom, sírva hallgattam végig. S biztos voltam benne, hogy nemcsak körülöttünk és bennünk árad szét ez az ének, de bejárja az egész temetőt, körülöleli a néma sírokat is. Akkor még nem tudtam, hogy valahol, a temető egy távoli pontján van egy fekete gránit sírkő, és alatta nyugszik ennek az áldott hangú fiatalembernek az üknagypapája, Hoffmann Adolf. S akkor sem tudtam még erről a sírról és Hoffmann Adolfról sem, amikor 2018-ban a holokauszt-emlékműnél tartott megemlékezésre mentem, ahol Nógrádi Gergely édesapja, Nógrádi Gábor író mondott beszédet. Ott, abban a személyes hangú, megrendítő emlékezésben hallottam először a szabadságharcos dédnagyapáról, Hoffmann Adolfról...

Idén januárban a csöndes, hófödte zsidó temetőben sétálgatva a sírköveket nézegettem, olvastam a feliratokat... És egyszer csak megpillantottam Hoffmann Adolf sírkövét. Ekkor eszembe jutottak Nógrádi Gábor szavai, hogy ő, a dédnoka is csak nemrégén tudta meg Margócsy tanár úr egyik írásából, hogy dédnagyapja a szabadságharc honvédhadnagya volt. Ismét szembesültem azzal a szomorú ténnyel, hogy egykor milyen sok zsidó családban szakadtak el a családi emlékezet szálai, tűntek el az emlékek nyomtalanul... Ám itt valaki mégis megőrizte és megírta ennek a szabadságharcos dédnagyapának az emléket: Margócsy József. Emlékezzünk most mindkettejükre kegyelettel és tisztelettel. **Margócsy Józsefre** születésének 100. évfordulóján, **Hoffmann Adolfra** pedig abból az alkalomból, hogy éppen 170 évvel ezelőtt, 1849 áprilisában tüntette ki magát bátorságával a nagysallói csatában,

Margócsy József 1919-2013

<http://josamuzeumhu/kiallitasok/archivum/margocsy-jozsef/>

Margócsy József – vagy ahogyan szinte minden tanítványa, fiatalabb ismerőse nevezte: Jócó bácsi – 1919. április 8-án született Nyíregyházán, és itt halt meg 2013. július 9-én. 1942-ben Budapesten szerzett magyar–francia szakos tanári oklevelet, és hazatérve szülővárosa evangélikus gimnáziumában kezdett tanítani. Néhány hónap után azonban behívták katonának, majd fogságba esett, és az onnan való hazatérése

után folytatta újra tanári pályáját. 1962-től az akkor megnyílt Pedagógiai Főiskola, később Bessenyei György Tanárképző Főiskola oktatója lett. Először az Irodalom Tanszék docenseként, majd tanszékvezetőként, később főigazgató-helyettesként tevékenykedett, 1972-től 1979 végéig, nyugdíjba vonulásáig pedig ő volt a Tanárképző Főiskola főigazgatója. Nyugdíjas éveit lelkes lokálpatriótaként a helytörténeti kutatásoknak szentelte, ennek eredménye több könyv, tanulmány, rádióműsor. Hosszú pedagógiai, irodalomtörténeti és helytörténeti munkásságát számos díjjal, kitüntetéssel jutalmazták. Ezek közül néhány: Apáczai Csere János-díj, Nyíregyháza Város Díszpolgára cím, Trefort Ágoston díj, Toldy Ferenc-díj.

Margócsy Jócó bácsi a tanárom volt. Nagyon szeretünk az előadásaira járni. Színes, élvezetes, könnyed stílusban beszélt, emberközelbe hozta a több száz évvel ezelőtti irodalmi alakokat, műveket. Mindig kedvesen, szinte atyai mosolygott ránk, derűt, nyugalmat, biztonságot árasztott egész személyisége. Margócsy tanár úr a példaképeim közé tartozik. Tanárként, lokálpatriótaként, emberként egyaránt. Írásaiból is egy széleskörűen művelt, nagy tudású, bölcs és igazi humanista ember képe rajzolódik ki. Ennek meghatóan szép bizonyítéka az a levél is, melyet 84 évesen egy meghívóra válaszolva írt a Nyíregyházi Izraelita Hitközség elnökségének. (A levelet a hitközség akkori elnöke, Kertész Gábor bocsátotta rendelkezésre.)

Tisztelt Uram,

ebben az évben is megkaptam megtisztelő meghívásukat arra az Emlékező Gyásztistentiszteletre, amelyet a Hitközség Nyíregyháza és környéke zsidósága elhurcolásának 59. évfordulójára szerveztek.

Megköszönöm, hogy megívtak, mint régebben is, de most már nemigen tudom elvállalni, hogy el is megyek, hogy Valamennyiükkel közösségben emlékezzünk, megosztva egymással a gyásznak szomorúságát. Levéltári napi munkámban folyamatosan találkozom a szörnyű elmúlást provokáló vészorkorszakkal, hiszen gyakran kapok családok kutatási aktákat, amelyeknek szövege mindig tele van a régebbi családtagok erőszakos halálának dátumával, tényével: vagyis nemcsak a "hivatalos" évfordulón, hanem munkám közben mindig találkozom idegenek vagy gimnáziumi osztálytársaim, tanciskolai diáklányismerőseim rideg anyakönyvi holtánnyilváníttásával, régi szomszédok, ismerősök, egykori kollégáim hasonló sorsával.

Begödjék meg, Uram, hogy ezuttal itthon, magamban gondolhatok részvétellel és illő tisztelettel, komolysággal az 59 évvel ezelőtti áldozatokra.

Tisztelettel, Nagyabecsalással

Nyíregyháza, 2003. május 27.

Margócsy József

Az Izraelita Hitközség
Elnökségének
Nyíregyháza
Mártírok tere 6.
4400

Margócsy József gazdag helytörténeti munkássága során a Hoffmann család történetét is feldolgozta. **Hoffmann Adolf**ra emlékezve ennek az írásnak a róla szóló fejezetéből idézünk.

„A Borsod megyei Szendrőn született, majd Nyíregyházán halt meg, 86 éves korában, 1908. június 1-én. Felesége Serog Katalin (Karolin), a szilésiai Komrovitzban született, meghalt 57 éves korában Nyíregyházán, 1889. okt. 17-én.

A nekrológok szerint a szabadságharc leverése után – mint hadnagyot – internálták, s a szebeni táborból megszökvé bujdosott, majd éveken át tanítónak élt. 1860-ban telepedett a borsodi Velezd községből Nyíregyházára, s itt szállítmányozó kereskedőként kereste kenyerét. (....)

Két év elteltével került sor lakosítási kérvényének elbírálására: a kedvező bizottsági javaslat alapján a képviselő-testület 1862. jún. 5-én határoz: „azon reményben, hogy ugyanő a városnak becsületére szolgáló lakos lesz, felvétetik az új lakosok lajstromába, s ezért 20 forintot fizet a helybeli kórház pénztárába.” (V. B. 162-119-2. No. 763.)

Ez a szabadságharcos múlt és annak fényé végigkísérte H. Adolf és a cég történetét. 1904. márc. 15-én az Öregúr is részt vett az ünnepi vacsorán, ott felelevenítette az eseményeket. 1849 tavaszán már örmmesterként szolgált, amikor április 19-én a Bars megyei Nagysarló (Nagysalló) környékén álltak harcra készen Görgey vezénylete alatt. (...) Az erős védelemmel ellátott várost rohammal kellett elfoglalni. H. A. már az öttagú felderítő járőrbe is önként jelentkezett, majd a rohamban is részt vett emberei élén, miközben maga is megsebesült. Példamutató helytállásának eredménye a június 2-án kelt hadnagyi kinevezés, (...) amely a Közlöny 1849. évi 144. számában jelent meg. (Ld. Bernstein Béla, a 48-as magyar szabadságharc és a zsidók. Bp. 1939, 212.) (...)

A' 19-ik honvéd zászlóaljhoz.
Századosúl: Kostyál Sándor zászlóalji főhadnagy.
Főhadnagykül: Zimány János, Szépréthy Ottó, Szontágh Boldi, Buxbaum Miklós, Pollák János, zászlóalji hadnagyk.
Hadnagykül: Tombor Justin z. a. orvos, Koller Lajos, Gdik z. a. örmester, Bakovszki Ferencz, Unger György, Hoffman Adolf, Acháts Gáspár, zászlóaljbeli örmesterek; Dobren-
tey 19-dik seregrebeli örmester; Majláth Béla, Sziklay Alajos zászlóaljbeli örmesterek. Rangok és illetmények június hó 16-tól számítandó.

(Forrás: <https://adtplus.arcanum.hu/hu/collection/Kozlony/>)

A családi, cégtörténeti emlékezések szerint a csatának az emlékére 1862-ben, éppen június 2-án alapította, nyitotta meg fűszerkereskedését. (...)

Működésének első sikere a városi képviselő-testület határozata, amely biztosítja számára, hogy „ezentúl az egri gőzmalom lisztjét árulhatja”, ami lényegében afféle területi értékesítési monopóliumot jelentett (V. B. 163-124- 1. 1865. jún. 14.). Ez a jogosítvány később kiterjed a környék pékségeire, majd pedig a megye nagyobb péküzemeit is H. A. látja el az egriek finom ör-

Hoffmann Adolf üzlete a Korona Szálló épületének földszintjén (1900 körüli képeslap)

leményeivel – ahogy a Hágér-féle monográfia olvashatjuk (175).

Amikor a bolt megnyitásával egyidőben megalakul a nyíregyházi Terménycsarnok, a szállítók, kereskedők, felvásárlók önkormányzó testülete, az indulástól H. A. annak a titkára, majd az 1890. évi átszervezés után a hasonló célú Kereskedők Társulatának tevékeny alelnöke.

Amikor, még az erre lehetőséget adó törvény megszületése előtt, 1867-ben a város képviselő-testülete meghív nyolc elismerten tekintélyes zsidó polgárt, H. A. is közöttük van. Egyébként a pártpolitikában is aktív szerepet vállal: a negyvennyolcas-függetlenségi párt „színeiben”, különösen a hatszor is megválasztott Vidliczkay József helybeli ügyvéd érdekében korteskedik.

Üzletét is bővíti, szélesebb körű vetőmag-képviselő vállalkozásával, majd a szesz-üzletágazattal; 1893-tól a szilágysági rabbinátus felügyelete alatt kisüstön főtt húsvéti kóser szilvórium forgalmazását is hirdeti.

Alpár Ignác tervének, a Korona szállodának megvalósulása után nem sokkal, 1898 áprilisában, a cég életének 33. évében

a szálló nagy, piactéri főfrontján, a feltűnően díszes homlokzatú báltermi ablakok alatt rendezkedik be. Ekkoriban az idős férfi már nem egyedül vezeti az üzletet. 1892-től már fia, Mihály is „jegyzí a céget”, az alapító neve azonban fennmarad a cég-táblán, amíg csak 1944-ben lehetetlenül nem teszik kereskedésük folytatását.”

Hoffmann Adolfnak kilenc gyermeke volt: két lány és hét fiú. Fiait mind taníttatta, volt közöttük orvos, ügyvéd, mérnök, kárpitosmester és az apa foglalkozását folytató kereskedő. Halálakor a helyi újság így fogalmazta meg Hoffmann Adolf személyiségének lényegét: „...most, hogy megilletődve elhunyt fölötte, nekrológiát írjuk – a hazafiúi és polgári erények egyik tiszta, érintetlen képviselőjét gyászoljuk.”

Jóleső érzés megemlékezni e két kiváló emberről, akik a maguk korában és működésük területén köztisztviselőként álló, emblematikus személyiségek voltak Nyíregyházának. S akik nemcsak kortársaiknak, de az utókor számára is a tartalmas, gazdag, tevékeny élet szép példáját mutatták.

Áldott legyen az emlékü!

Urbán Terézia

¹ Margócsy József 1993. Helytörténeti tanulmányok - Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei levéltári évkönyv 9. 391-392.

² Nyírvidek, 1908. jún. 7. 3.